

KARLOVAC

nica s neostilskim obilježjima, župna crkva Sv. Tri kralja (svetište 1760, obnovljena i produljena 1841), Švarča (dvorac s majurom 1752) i župna crkva Sv. Franje Ksaverskoga (1804).

Grad K. se počeo širiti na *J* rubu glacisa i prema rekreacijskoj zoni (rijeka Korana) nakon donošenja regulatorne osnove 1905. i njezine revizije 1925. Gradani su pokazali veće zanimanje za gradnju luksuznih kuća s pročeljima prema parku (drvoredima na glacisu) i prema tadašnjoj lječilišnoj zoni na rijeci Korani. Projektanti su uglavnom stranci ili zagrebački graditelji školovani u Münchenu koji rade u stilskim oznakama neobaroka i secesije (Sebastian Della Marina, V. Bastl — Domobrnska 8, Zajčeva 6). Između 1920—30. gradila je karlovačka tvrtka (Dvornik, Heksch) vile u oblicima kasne secesije kao primjer »cottage« naselja s dekorativnim vrtovima.

SZ od pov. središta »Zvijezde« nalazi se na brežuljku stari grad Dubovac, na čijoj je *I* strani sagrađena (1683—1732) župna crkva Majke Božje Snježne u baroknome slogu.

Naselje Dubovac (Gornji varoš, Donji varoš, Draga) razvilo se u XIV. st. kao slobodno trgovište. U XV. i XVI. st. razvili su se obrti i trgovina uz rijeku Kupu (skladište soli, XVI. st.). Od 1578, kada su ga Turci popalili, sve do sredine XVIII. st. stanovništvo se selilo u sigurniji Karlovac. Uz Lujzinsku se cestu (Marmontova aleja platana — ukrasni drvoredi uobičajeni u klasicizmu) od 1809. do kraja XIX. st. grade manufakture (kamenine, kože, štapovi, pivovara), gostionice sa svratištima, Šporerova kurija (današ. Muzej karlovačkoga dekanata). Statutom iz 1883. povezuje se naselje Dubovac s gradom Karlovcem. S naglim porastom stanovništva širi se Dubovac; 1974. sagrađeno je nacionalno svetište Sv. Josipa (arh. Josipa Šponar) s umjereno razvijenim skladom čistih zidnih ploha koje se uklapaju u okolni ambijent prizemnih jednokatnih obiteljskih kuća.

Prema novome urbanističkome planu Karlovca (1965) kulturni i gospodarski sadržaji dobili su mjesto u *JZ* dijelu grada (Gradska knjižnica 1975, arh. M. Vodička; Galerija 1976; Povijesni arhiv 1979; tržnica 1970).

U Karlovcu djeluje *Gradski muzej* (osn. 1952) koji ima prirodoslovnu, arheol., kulturnopov. i etnol. zbirku (18 000 predmeta). *Galerija »Vjekoslav Karas«* (osn. 1952) ograničila se na slikarstvo XIX. i XX. st. s osobitim naglaskom na karlovačke slikare (V. Karas, M. Schieder, J. Šašel, M. Detoni i dr.). ZILIK, likovna kolonija u dječjem domu (osn. 1974), prikup-

lja radove suvremenih umjetnika. Franjevački samostan otvorio je 1987. svoj *Muzej crkvene umjetnosti i starih rijetkih knjiga*. U župnom dvoru u Dubovcu nalazi se *Muzej karlovačkoga dekanata* (odio dijecezanskoga muzeja u Zagrebu).

U domovinskome ratu oštećene su ili teško stradale u povijesnom centru grada 194 kuće. Od 12 župnih crkvi i kapelica najteže su stradali: franjevački samostan sa crkvom Presv. Trojstva, pravosl. crkva Sv. Nikole, pavlinski samostan s crkvom Bl. Dj. Marije u Kamenskome (XV—XVIII. st.), kapela Sv. Doroteje (XVI. st.) u Logorištu, crkva Sv. Ivana Krstitelja (XVIII. st.) u Rečici.

LIT: R. Lopašić, Karlovac, povijest i mjestopis grada i okolice, Zagreb 1879. — R. Strohal, Grad Karlovac, Karlovac 1906. — Zbornik Gradski muzej Karlovac, I, 1964; II, 1984. — Karlovac 1579—1979 (zbornik), Karlovac 1979. — Iz povijesti karlovačkih župa, Karlovac 1979. — M. Vrbičić i A. Szabo, Karlovac na razmeđu stoljeća 1880—1914, Zagreb 1989. — M. Mužar, Dubovac, Karlovac 1984. — *Ista*, Sociološki sastav i razvoj naselja Gaza — podgrada tvrđave Karlovac, Svjetlo, 1990, 6. — T. Tomiša, Muzej franjevačkog samostana u Karlovcu, *ibid.*, 1991, 2. — M. Kruhek, Graditeljska baština karlovačkog Pokuplja, Karlovac 1993. Ma. Mu.

KĀROLYI, Aleksandar, fotograf (Lukač kraj Virovitice, 28. VII. 1932). Završio Školu primijenjene umjetnosti u Zagrebu 1960. Snima umj. i arhit. djela i kulturnopov. spomenike, oprema fotografijama javne prostore, kataloge i monografije (*Dušan Džamonja*, Beograd—Zagreb, 1981). Autor ciklusa *Akt u svjetlu i sjeni* (1972). Samostalno izlagao u Zagrebu (1972, 1975, 1979), Karlovcu (1974), Moskvi (1978) i Lyonu (1981). Radi za kazalište, film i televiziju.

LIT: V. Maleković, Akt — povod stvaralaštva, Vjesnik, 20. III. 1972.

Ž. Sa.

KARPINJAN, ladanjska vila plemića Carla Riga, sagrađena 1762. kraj Novigrada u Istri, smještena na posjedu s pogledom na polja i more. Arhitektura vile sinteza je utjecaja venecijanskog i srednjoeur. baroka.

LIT: L. Parentin, Cittanova d'Istria, Trst 1974. — Horvat—Matejčić—Prijatelj, Barok.

KARTOGRAFIJA, znanost o povijesti, načinu izrade i upotrebi zemljopisnih karata. Uz napredak u geografskoj spoznaji Zemljine površine razvoj kartografije svjedoči o mogućnostima i razvoju likovnog izražavanja u pojedinim vremenskim razdobljima. — Područja Hrvatske predočavana su na kartama već u doba antike. Jedno od važnijih djela iz toga doba je karta Rimskoga Carstva koju je sastavio Marko Vipsanije Agripa (← I. st.). Kopija te karte nalazi se u djelu »De Chorographia« (iz 43—44)